

TJUVSTARTER I AGILITY - en kamp i envishet

Av Marie Hansson

När det handlar om tjuvstarter är det ofta en kamp mellan en ivrig hund och dess förare. Men ju mer psykologi man använder, desto större övertag får man.

Följden av ett beteende skapar förstas inläring. ”Har barnen varit snälla kommer tomten!” Har hunden gjort rätt kommer en belöning. Det här är faktiskt en regel i inläringen som inte alla tänker på. Fast läsarna av Canis är med största sannolikhet mycket duktiga på att belöna, både med effektivitet och med precision. Men frågan som följer är; tänker man på vad som fungerar som belöning? Att få göra hinder är belöning för de flesta agilityhundar. Om hunden hoppar av kontaktfältet och får lov att sticka vidare och ta fler hinder kommer den att lära sig att det är OK att hoppa av kontaktfältet. Tjuvstartar hunden och ändå tillåts köra banan, kommer den lära sig att det är OK att starta när man vill.

Sista porten i slalom

En intressant parallell är slalom. De flesta hundar går igenom en fas när de testar att strunta i de sista pinnarna i slalom och sticker vidare mot nästa hinder ändå. Men det accepterar ingen förare, man blir ju diskvalificerad om man inte gjort färdigt alla svängar i slalom. Därför tar föraren tillbaka hunden och låter den inte lämna slalomen förrän allt är rätt. Dessa problem varar bara en kort tid och man ser inte många missade sista pinnar i slalom på tävlingar. Däremot ser man betydligt fler tjuvstarter och missade kontaktfält. Logiken är enkel, det föraren konsekvent tar tag i och vägrar acceptera, det förändras.

Slumpvis belöning

Föraren med tjuvstartproblemen har nästan alltid gjort det stora misstaget att, ett fåtal eller många gånger, *acceptera* att hunden sticker iväg och låta den få gå vidare och göra hinder. Även om man bara *ibland* låter hunden få fortsätta efter en tjuvstart räcker det för att förstärka det tjuvstartande beteendet! Det finns nämligen en fruktansvärt effektiv belöning som kallas ”intermittent förstärkning”, det betyder slumpvis belöning. Med det menas att individen inte vet när belöningen kommer, men man hoppas varje gång att det är nu! Det fungerar väldigt bra även på människor, de deltar i spel, de köper lotter och drar i spakar och hoppas hela tiden att turen ska stå dem bi just denna gång.

När hundar tigger då människor äter brukar de inte få smaka hela tiden. De får bara smaka ibland. De flesta får dessutom smaka ganska sällan. Men slutar de tigga för det? De flesta hundar är tillräckligt sugna för att fortsätta tigga dag ut och dag in trots att de bara någon gång ibland få smaka.

Om hunden tjuvstartar och ibland tas tillbaka och ibland får fortsätta, kommer den att fortsätta tjuvstarta. Att den ibland får fortsätta banan räcker som motivation! Den här hunden har ingen anledning att ändra sig!

Envishet är guld värt

Alla har hört om hur viktigt det är att vara konsekvent i hundträning. Här är det kanske viktigare än någon annan gång! Om man ska lyckas är helt beroende på om man orkar vara

konsekvent och ALDRIG NÅGONSIN låta hunden som tjuvstartar få bestämma när den ska starta.

Det är helt enkelt så att i detta sammanhang är envishet guld värt. Den som är mest enviss, hunden eller människan, vinner!

Hunden motiveras förstås av att den vill ut på banan. Den vill inte vänta. Den tar kommandot över starten och många tjuvstartande hundar behåller den attityden under hela loppet. Den är före människan och den tror att den vet vägen. Många av de tjuvstartande hundarna bestämmer också när de ska lämna kontaktfältshindren i det loppet de tjuvstartar. Faktiskt säger de förare som återtagit kommandot i starten att kontaktfält och annat också fungerar mycket bättre när de fått ordning på starten. Det är som att hunden överlämnar bestämmandet från början till slut.

Att ha ork och uthållighet i kampen om starten kräver att även människan är tillräckligt motiverad för att kämpa. Ibland möter jag förare med tjuvstartande hundar som inte orkar göra något åt det. De vet att det krävs massor med tålamod och envishet och de ger upp på förhand. Det är synd, för man har så mycket att vinna med en hund som sitter kvar i starten till den får startsignal. Vinsten är inte bara en felfri start, utan också för föraren en bibehållen koncentration och positiv känsla från första början, för att inte prata om en bättre position när man kommit en bit ut på banan och enklare kan hinna fram till de riktigt svåra passagerna.

En liten analys

Man har mycket att vinna på att göra en liten analys över anledningen till att hunden inte kan besinna sig i starten. Är det bara så att man aldrig lärt den att behöva inta en startposition och vänta på startsignal, att ibland lämna den ett stycke och sedan kalla in? Eller är tjuvstarten ett beteende som växt fram med tiden, när glädjen över att få köra agility har blivit stor?

För många hundar är tjuvstarten ett avslöjande om att något inte står rätt till i vardagen. Jag misstänker att den vanligaste orsaken till att hunden inte kan eller vill behärska sig i starten är att den har mer energi än den kan hantera. Den tycker att agility är det roligaste som finns och livet består inte tillräckligt mycket av intressanta händelser och aktiviteter. När det väl är dags kan hunden inte hålla ibern tillbaka, den vill starta genast. Den här hypotesen har jag eftersom de flesta skandinaviska hundar lever ett liv kopplade och utan tillräckligt innehåll. Men självklart kan överentusiasmen i starten också orsakas av överstimulans och smärta, vilket också kan göra hunden explosiv och får den att må bra när den släpper efter på trycket. Fast det är inte lika vanliga orsaker.

Man har i alla fall mycket att vinna på att testa att aktivera hunden mer under veckorna, mer än bara den vanliga fysiska motionen. Ge hunden mental stimulans av typen nosarbete, koncentrerande inlärningsuppgifter, problemlösning och annat. Framför allt är det viktigt dagen innan en tävlingsdag, och kanske är det också betydelsefullt vad man gör på tävlingsdagens morgon. Med ett spår i bakhuvudet kanske hunden har lättare att behärska sig när den förväntas avvaka vid starten. Det är inte säkert att symtomträning, alltså träning av själva tjuvstarten, kommer räcka om anledningen är att hunden behöver mer underhållning. Då blir man tvungen att gå till botten av problemet och rätta till orsaken. Men å andra sidan är det ju rätt trevligt när tjuvstartsproblemet försvinner av sig självt när hunden blivit mer mentalt stimulerad.

Tre stolpar att hålla fast vid

Hur som helst finns det tre saker i träningen som är väldigt viktiga för att man ska kunna övertyga den tjuvstartande hunden att den ska vänta på startsignal. Tre stolpar för föraren att hålla fast vid.

- Föraren bestämmer
- Belöning
- Hunden måste inse att den får fördelar

Vem bestämmer?

Det är intressant och glädjande att trenden i hundträning sedan många år handlar om att ge hunden möjlighet att ta initiativ i träningen, att träna på hundens villkor, att vara vänlig och snäll, att samarbeta, att bygga träningen på belöning och inte straff. Ledarskap har blivit ett ord som modernt hundfolk skyggar för, det påminner om ett förlegat sätt att tänka och träna.

Agility som är en modern hundsport har från början varit sammanknippad med positiva metoder och fri vilja hos hunden. Faktum är att när jag upptäckte agilitysporten 1985 via en engelsk bok, valde jag att inte översätta den, utan skriva en egen, för att själva träningsmetoderna i boken byggde så mycket på tvång. Det handlade om att koppla hunden och dra den över och igenom hindren. En anledning till att hundar älskar agility, oavsett nivå och skicklighet, oavsett om det är träning eller tävling, är säkert just komponenten av att det är de själva som gör hindren, de får känna att de kan själva, att de är fria. Hundens självförtroende växer och hunden mår bra av att klara alla uppgifterna på egna tassar.

Men frågan är ändå i den här situationen vid tjuvstarten om det trots allt inte är ett problem med just att hund och människa inte kommit överens om vem som bestämmer. Vem som ska ta initiativet till att starta. Det är inte frågan om att beröva hunden glädjen och framåtandan på banan, det handlar bara om att den måste lära sig att behärska sig och vänta på startsignal. Och att det faktiskt är föraren som ger startsignalen och ingen annan.

Självklart vill jag att träningen ska vara så snäll som möjligt, och man måste tänka sig för och anpassa sig till varje individ, när man försöker återta befälet vid starten. Men samtidigt måste man komma på något sätt att få hunden att förstå att det faktiskt får vara nog. Att man menar vad man säger. Naturligtvis under förutsättning att man använder ord hunden förstår och klarar av i andra sammanhang, som t ex ”vänta” och ”nej”.

Ett välkänt knep är att inte använda hårda tag alls, men spela teater och på rösten låta som om det är synd om hunden för det lilla man gjorde. Det behövs en väldigt liten tillsägelse, men man kan få precis lagom effekt om man är duktig på att anpassa sin röst efter hur mycket tröt hunden behöver för att bli lagom berörd. När man fått stopp på beteendet tillfälligt så kommer belöningen in i bilden.

Belöning

Det är ju givet att vi vill belöna rikligt i det ögonblick hunden faktiskt väntar. Man kan ta medhjälpare till hjälp som kan både klicka och mata med godis, eftersom träningen ju bygger på att föraren ska lämna hunden och gå iväg in på banan en bit innan den ger startsignal. Med en listig placering av medhjälparen kan det se ut som denne egentligen är tidtagare och man kan få en hund som på tävling faktiskt håller ett öga åt sidan för att kolla in personen som står med tidtagaruret, vilket gör att den har lite lättare att vänta på startsignal från föraren som samtidigt lämnar den. Det är ingen risk att hundens lust att starta minskar för mycket, mer än möjligen ytterst tillfälligt i början av träningen, för det är ju just denna hunds överdrivet stora lust att starta vi jobbar med.

Välj det godaste godis som finns för att försöka ge tyngd åt skälet att hunden stannar kvar. Ju mer positivt den får, desto större glädje i att avvakta startögonblicket.

En leksak som belöning kan ha rätt effekt, men den kan också öka stressen på hunden. Och kanske är det just stressen som är för hög för den tjuvstartande hunden. En hund jag tränade bytte man leksak på och när det blev en aning mindre rolig leksak blev allt mycket lättare. Det viktiga om man väljer en leksak är att placera den bakom hunden. Draget ut på banan är ju redan stort. Låt belöningen ligga bakom och få hunden att inse att inte riktigt hela himmelriket finns där ute på banan. En del ligger faktiskt utanför banan också. Självklart kan man med en hund som belönas med godis lägga godiset i en skål och placera likadant som en leksak.

När man använder utplacerad belöning är det viktigt att variera tillfällena när hunden får ta den. Ibland direkt efter väntan, ibland får den ta ett hinder först och sedan vända tillbaka och ta den, ibland får den ta fler hinder först. En stor fördel med denna ritual är att man kan ta ritualen med sig till tävling. Där blir det ju så att hunden får göra hela banan innan den får ta belöningen, men det är samma princip. Målet ligger utanför banan och inte framför hunden. Ju mer vi får hunden att fokusera på att den ska prestera för att få lov att ta den, ju mindre häftighet i trycket ut på banan och ju mer samarbete.

Inse att det lönar sig

Min tro är att hundar kan förstå mer än vad vi kanske begriper och de kan inse fördelar. En del hundar tänker mer än andra och för dem är det här extra viktigt. De måste förstå vad vi håller på med och varför det lönar sig för dem att samarbeta.

Detta kan vi framför allt lära dem via banläggningen i träningen. Genom att ställa hindren så att förarens placering underlättar för dem, slipper de frustration, de slipper tveksamhet över att inte veta var de ska, de slipper vända tillbaka och ta om när det blivit en vägran eller diskning. Framför allt får de hålla hög fart och får flyt och positiv känsla i loppet när de får en tydlig visning av rätt väg.

Om banan är enkel eller till och med bara rakt fram kan man förstå att hunden kan resonera som ”jag hittar ju vägen själv”! Men om den efter det första hindret t ex möter en balansbom med en tunnel som har en ingång på ömse sidor om bommen, så blir uppgiften betydligt svårare. Ett staket av hopp hinder är en annan klassiker där hunden behöver sin förare för att veta vägen bland hoppen.

En ytterligare tanke jag har i samma stil är att man ska låta bli att provocera en tjuvstartande hund i starten, genom en massa onödiga beteenden. Genom att gå för långt bort och sedan vända och komma närmare, genom att gå fram och tillbaka för att testa, genom att hoppa omkring och bete sig stolligt på alla möjliga sätt övertränar många sin hund för att få dem riktigt säkra så att de kan sitta stilla under störning. Men en tjuvstartande hund har ju inget tålmod och det är väldigt svårt att motivera varför den skulle behöva klara av alla onödiga turer och beteenden. Gå rakt ut dit du ska, välj position och kroppsspråk, kalla in när du är klar. Då kan hunden bättre begripa varför den måste vänta. Den ser att du ju gör dig redo och den förstår konsekvensen av din placering och ditt språk när din inkallning kommer. Jag tror i alla fall att man kan räkna med att de flesta hundar fattar. Vi får inte glömma att de är experter på kroppsspråk och beteenden.

Träna, träna, träna

När du väl börjat med din tjuvstartsträning får du aldrig sluta. Det är en evighetsträning. Du får aldrig mer låta hunden bestämma när den ska starta. Det är som talesättet: ”Ger du den fingret tar den hela handen”. En liten tjuvstart blir till en stor på nolltid.

När hunden tjuvstartar, oavsett situation, träning eller tävling, så måste du koppla den och ta den av banan. Den får inte fortsätta. Det är en väldigt viktig konsekvens som med tiden kommer att övertyga hunden om den stora nackdelen av att tjuvstarta. Då blir det någon annans tur att köra agility istället. På träning kan hunden förstås få en ny chans en stund senare, men det är en annan sak.

En del av ditt psykologiska övertag får du genom att tävlingsträna på olika platser. Då känns det säkert lättare för dig att leda hunden av banan om den tjuvstartar. Det är också viktigt i inläringen att hunden generaliserar och förstår att de nya reglerna du satt upp om start, gäller överallt! Att det fungerar på hemmabanen är bara första steget på träningen. Det viktigaste för dig är förstås att det ska fungera på tävling och på bortaplan. Det är målet. Med obönhörlig konsekvens och envishet, kryddat med insikter och förståelse når man det målet. Lycka till!

Du kan läsa mer om tjuvstarter och startträning ur många perspektiv i Maries senaste bok: ”Agility Starter”, Jycke-Tryck förlag.